

XI Ogólnopolskie Forum Historyków Wojskowości

nt. *Mity i legendy w polskiej historii wojskowości*

mgr
JAKUB ŻAK

Doktorant w Zakładzie Historii po 1945 roku Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Interesuje się historią Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.

Wspomniane w tytule Forum Historyków Wojskowości odbyło się 29–30 czerwca 2012 roku w Instytucie Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Zostało zorganizowane przez Instytut Historii UJK, Komisję Historii Wojskowej Komitetu Nauk Historycznych PAN oraz Stowarzyszenie Historyków Wojskowości. Było to kolejne z cyklicznych spotkań historyków, wpisujące się w ideę takich spotkań zaproponowaną przez prof. dr hab. Benona Miśkiewicza, znamenitego znawcę problematyki historycznej. W tegorocznym Forum uczestniczyli badacze, wybitni specjaliści z niemal wszystkich ośrodków akademickich w kraju oraz z wielu innych instytucji naukowo-badawczych. Tematyka obrad – dotycząca umiejscowienia mitów i legend w polskiej historii wojskowości oraz określenia, w jakiej mierze ich osadzenie w faktografii może wpływać na osąd procesu dziejowego – okazała się nader trafna. Obecność zadeklarowało aż 130 uczestników,

w tym 111 zgłosiło referaty. Ostatecznie pojawiło się 100 referatów, nie licząc zaproszonych gości oraz słuchaczy.

Fot. 1. Logo XI Ogólnopolskiego Forum Historyków Wojskowości

Źródło: Ze zbiorów autora

Na miejsce obrad nieprzypadkowo wybrano Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Jest to najmłodszy uniwersytet w kraju, a ziemia świętokrzyska zawsze zajmowała poczesne miejsce w dziejach orężnych. Mieszkańcy Kielc brali czynny udział w zrywach narodowowyzwoleńczych, zwłaszcza w powstaniu styczniowym. W Kielcach brygadier Józef Piłsudski w początkowym okresie pierwszej

wojny światowej zaprzysięgał swoje oddziały. W latach 30. XX wieku region świętokrzyski był ważną częścią Centralnego Okręgu Przemysłowego, a w czasie drugiej wojny światowej stanowił rejon silnego oporu wobec okupanta, na tym terenie działały bowiem liczne ugrupowania partyzanckie.

Obrady Forum uroczystie zainaugurowała rektor UJK prof. dr hab. Regina Renz. Towarzyszył jej rektor elekt prof. dr hab. Jacek Semaniak. Przed rozpoczęciem oficjalnej części plenarnej prof. dr hab. Piotr Matusak, prezes Stowarzyszenia Historyków Wojskowości, oraz prof. dr hab. Lech Wyszczelski wręczyli specjalne wyróżnienia historykom wojskowości. Odznaczeni zostali: prof. dr hab. Czesław Grzelak (filia UJK w Piotrkowie Trybunalskim), dr Jeremiasz Ślipiec (AON), dr Adam Ostanek (UPH) oraz mgr Radosław Gil (UJK).

W czasie obrad plenarnych wygłoszono trzy referaty: prof. dr hab. Karol Olejnik (UAM) zaprezentował główne aspekty wy-

Fot. 3. Wyróżnienie z rąk przewodniczącego Stowarzyszenia Historyków Wojskowości otrzymuje prof. dr hab. Czesław Grzelak

Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 2. Powitanie gości przez rektor UJK prof. dr hab. Reginę Renz

Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 4. Referat wygłasza prof. dr hab. Wiesław Caban

Źródło: Ze zbiorów autora

stepowania mitów i legend w narracji historycznej, prof. dr hab. Czesław Grzelak rozważał, czy mity i legendy w historii stanowią w rzeczywistości pułapki czy też są tylko śladami przeszłości, a prof. dr hab. Wiesław Caban (UJK) omówił problem mitów w historiografii na przykładzie mitów narosłych wokół służby Polaków w armii carskiej w XIX wieku.

Dalsze obrady była prowadzone w następujących sześciu sekcjach tematycznych:

— Sekcja I: *Od starożytności do rozbiorów*;

— Sekcja II: *XIX wiek i pierwsza wojna światowa*;

— Sekcja III: *II Rzeczpospolita*;

— Sekcja IV: *Przygotowania do wojny i kampania 1939 roku*;

— Sekcja V: *Polacy na frontach drugiej wojny światowej*;

— Sekcja VI: *Wojsko Polskie w okresie PRL i III RP*.

Sekcja I, której przewodniczyli kolejno profesorowie: Karol Olejnik (UAM), Mirosław Nagielski (UW) i Tadeusz Srogosz (AJD), z racji najszerszej chronologicznie rozpiętości zgromadziła najwięcej uczestników. Wystąpienia w większości dotyczyły nowożytnej historii militarnej, przede wszystkim referaty szesnasto- i siedemnastowiecznej, ale referaty wygłosili również badacze okresu starożytnego, średniowiecza i XVIII wieku. Absorbujące były zwłaszcza wystąpienia dotyczące postaci hetmana Mikołaja Potockiego oraz mitu „pijanego wodza”, a także legendy doby powstania Bohdana Chmielnickiego. Oprócz historyków wojskowości w obradach uczestniczyli językoznawcy, między innymi dr hab. prof. UJK Jerzy Winiarski, który zajmuje się badaniem mitu sarmackiego w dziele Wacława Potockiego *Wojna chocimska*. Najliczniejszą w tej sekcji reprezentację stanowili historycy z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W obradach sekcji II, prowadzonych przez prof. dr hab. Przemysława Waingertnera (UŁ), dr hab. prof. UWM Dariusza Radziwiłłowicza oraz dr hab. prof. UJK Marka Dutkiewicza, udział wzięło 17 uczestników.

Referenci poruszali zagadnienia związane między innymi z obecnością Polaków w armii napoleońskiej, powstaniem narodowym, udziałem „polskich” oddziałów w amerykańskiej wojnie domowej 1861–1865, problematyką służby Polaków w armii carskiej oraz z historią legionową. Duże zainteresowanie wzbudził referat prof. dr hab. Norberta Kasparka (UWM), który podważył przytaczane w literaturze przedmiotu opinie o wybitnych umiejętnościach taktycznych gen. Ignacego Prądzyńskiego i nieudolnym dowodzeniu gen. Jana Skrzyneckiego.

Sekcji III, która zgromadziła 17 uczestników, przewodniczyli profesorowie Lech Wyszczelski (UPH), Piotr Matusak (UPH) oraz Waldemar Rezmer (UMK). Uczestnicy sekcji omówili problemy dotyczące mitów narosłych wokół wojen o granice odrodzonej Polski, a także udziału wojskowych w polskich elitach rządzących okresu międzywojennego. Interesujące były wystąpienia prof. dr hab. Lecha Wyszczelskiego na temat legend związanych z Bitwą Warszawską oraz dr hab. prof. URz Andrzeja Olejki o narodzinach polskiego lotnictwa wojskowego. Referenci podjęli również problem przekłamań dotyczących polskiego planowania wojennego, a także działalności takich instytucji, jak Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych oraz Sztab Generalny Wojska Polskiego.

W sekcji IV udział wzięło 17 uczestników. Pierwszego dnia obradom przewodniczył prof. dr hab. Antoni F. Komorowski (AMW), a nad sprawnym przebiegiem obrad drugiego dnia czuwali prof. dr hab. Henryk Stańczyk (WSM) oraz dr hab. prof. UMCS Robert Litwiński. Problematykę wybranych aspektów polskich przygotowań do działań wojennych przedstawiło sześciu referentów. Jedne z ciekawszych wystąpień dotyczyły problemu oddziałów tzw. żywych torped w Polsce w 1939 roku (prof. A.F. Komorowski, dr Iwona Pietkiewicz i mgr Grzegorz Gniwkiewicz) oraz działalności wywiadowczej mjr. Jerzego Sosnowskiego (prof. dr hab. Henryk Ćwięk z AJD). Główną część obrad tej sekcji poświęcono mitom i legendom dotyczącym działań wojennych w kampanii

1939 roku. Wnikliwie przedstawiono zagadnienie obrony polskiego Wybrzeża. Referaty i koreferaty poświęcone obronie Westerplatte i Gdyni wzajemnie się uzupełniały. Prelegenci wyjaśniali istotę zniekształceń historycznych, a często wręcz demaskowali funkcjonujące w świadomości społecznej historyczne nieprawdy.

Chęć uczestnictwa w obradach sekcji V zgłosiło 15 referentów, ale udział wzięło 12. Obrady prowadzili profesorowie Tadeusz Dubicki (PWSZ Włocławek), Józef Smoliński (UJK) i Tadeusz Panecki (APS). Poruszano kwestię istnienia mitów i legend w problematyce polsko-żydowskiej współpracy wojskowej, stosunków polsko-francuskich w okresie drugiej wojny światowej, naboru Polonii amerykańskiej do szeregów Polskich Sił Zbrojnych oraz życia polskich jeńców wojennych. Ciekawe referaty dotyczyły także ruchu partyzanckiego na Kielecczyźnie, mitów w dziejach 1 Dywizji Pancerniej oraz życia codziennego żołnierzy Armii Polskiej na Wschodzie.

Obrady sekcji VI były najbardziej urozmaicona tematycznie. W ich programie znalazły się wystąpienia dotyczące spiskowej teorii dziejów, weteranów i kombatanów w polskiej legendzie dziejowej oraz obchodów 550-lecia bitwy pod Grunwaldem, a także referaty wpisujące się w główny nurt tematyczny sekcji – radzieckiej broni jądrowej w Polsce, planów polskiego desantu na Danię w ramach działań Układu Warszawskiego oraz udziału Polaków w misjach pokojowych w latach 1973–1999. Na obrady, w których prym wiodli przedstawiciele Akademii Marynarki Wojennej, przybyło 16 osób z 19 zgłoszonych. Dyskusjom przewodniczyli: dr hab. prof. UwB Adam Czesław Dobroński, dr. hab.

prof. US Michał Trubas i prof. dr. hab. Jerzy Przybylski (AMW).

Mimo napiętego porządku obrad organizatorzy Forum przewidzieli dla uczestników atrakcje kulturalno-towarzyskie. Pierwszy dzień Forum uświetnił występ Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego w Filharmonii Świętokrzyskiej. Program tego występu korespondował z tematyką obrad i pobudzał do intelektualnej refleksji.

W toku obrad, zwłaszcza podczas ożywionej dyskusji, uczestnicy Forum zgodzili się co do tego, że trudno postawić znak równości między mitem a nieprawdą, sam mit zaś, mimo ogólnie pejoratywnego wydźwięku, może mieć także znaczenie pozytywne. Przykładem – mity państwowotwórcze lub mity tworzone dla dobra interesów narodowych. Przyjęto, że chronologicznie najpierw występuje legenda, a dopiero na jej podstawie jest tworzony mit. Za najpowszechniejsze źródło legend i mitów w historiografii uczestnicy uznali pamiętniki i wspomnienia. Warto podkreślić, że większość podejmowanych problemów została opracowana na podstawie prac badawczych prelegentów.

W przemówieniu podsumowującym obrady zaapelowano o przyspieszenie otwarcia dla historyków Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie. Jego zbiory stanowią cenne źródło materiałów do badań, szczególnie dla młodych naukowców. Przestrzeżono wręcz, że brak dostępu do Archiwum może złamać niejedną karierę naukową.

Obrady XI Ogólnopolskiego Forum Historyków Wojskowości oficjalnie zakończył przewodniczący Komitetu Naukowego Forum prof. dr hab. Wiesław Caban. Zaprosił do udziału w następnym spotkaniu, które odbędzie się za dwa lata w Rzeszowie. ■